

הנאמן בפשיטת-רגל של ידידיה ראובן (יוסף עברון, עורך-דין)
נגד ידידיה ראובן ו-כונס הנכסים הרשמי

בבית-המשפט העליון בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
[17.6.68]

לפני מ"מ הנשיא (זילברג), והשופטים ברנזון, כהן

פקודת הנוזיקין [נוסח חדש] [דיני מדינת ישראל, נוסח
חדש 10, ע' 266], סעיפים 21, 21(1), 1, 2 — פקודת פשיטת
הרגל, 1936 [תוס"א 566, ע' 21], סעיפים 37, 37(א), 55, 49(2),
30(3) — תקנות סדר הדין האזרחי, תשכ"ג-1963 [קה"ת 1477,
ע' 1869], תקנות 44, 46 — חוק לתיקון דיני הנוזיקין האז-
רחיים (הטבת נזקי גוף), תשכ"ד-1964 [סה"ח 423, ע' 77]
סעיפים 2, 4.

לאחר שהוכרו פושטת-רגל הגיע המשיב הראשון לפשרה עם חברת הביטוח "סהר" לפיה
התחייבה החברה לשלם לו סכום כולל כפיצוי על נזק שנגרם לו כתוצאה מתאונת דרכים בה
היתה מעורבת מכונית שבוטחה עלידי חברת "סהר". חברת הביטוח העבירה כמחצית מהסכום,
עליו הטילו נושי המשיב הראשון עיקולים, לידי כונס הנכסים לרשמי. בית-המשפט המחוזי ציחה
על שיהרור הסכום ומסירתו לידי המשיב הראשון.

ברשותו את הערעור, פסק בית-המשפט העליון —

- א. (1) הטענה כי סעיף 21 לפקודת הנוזיקין [נוסח חדש] דן אך ורק בזכות תביעה ואין להרחיב תחולתו על פירות התביעה העוברים לנאמן, אין לה אחיזה בתוק ואף אינה הגיונית.
- (2) מונחים כמו "זכות תביעה" או "זכות לתבוע ולהיתבע" פורשו במשפט האנגלי ככוללים את הזכות לפירות התביעה.
- (3) הכלל הוא שביטויים המופיעים בפקודת הנוזיקין יש לפרשם, ככל האפשר, כמשמעות הנודעת להם במשפט האנגלי.
- ב. (1) זכות תביעה על נזק שנגרם לגופו של פושטת-הרגל היא זכות אישית שאינה עוברת לנאמן בפשיטת-רגל, ותביעת נוזיקין על נזקי גוף אינה עוברת לנאמן, כולה או מקצתה.
- (2) המחוקק העביר לנאמן רק זכות תביעה על עולה הגורמת נזק ממון לרכושו של פושטת-הרגל.
- (3) כאשר גורם אותו מעשה נוזיקין נזק לגוף ולרכוש גם יחד, נוצרות שתי עילות תביעה נפרדות; עילת התביעה בשל נזקי הגוף נשארת בידי פושטת-הרגל הניזק ועילת התביעה בשל נזקי הרכוש עוברת לנאמן, והם יכולים לתבוע כל אחד את שלו ביתר או לחוד.
- ג. הפיצויים המתקבלים עלידי פושטת-הרגל בתביעת נוזיקין שייכים לו בלבד, ואין להפעיל לגביהם את סמכות בית-המשפט לפי סעיף 49(2) לפקודת פשיטת הרגל כדי להפריש חלק מהם לטובת הנושים בפשיטת-הרגל.

השופט ברנזון

(השופט כהן):

ד. לשם קיום רצונו של המחוקק, כפי שהוא בא לידי ביטוי בחוק לתיקון דיני הנוזיקין האזרחיים (הטבת נזקי גוף), תשכ"ד-1964, על המזיק לשלם לניזק במישרין כשם שהוא חייב לשלם למטיבים במישרין, כך שלא הניזק ולא המטיבים ייגרע חלקם בהליכי פשיטת-הרגל.

א

פסקי-דין אנגליים שאוזכרו:

- [1] *Beckham v. Drake*: (1849), 9 E.R. 1213, 1223, 1228; 2 H.L. Cas. 579; 13 Jur. 921; 81 R.R. 301, H.L.
- [2] *Rose v. Buckett*: (1901), 2 K.B. 449; 70 L.J.K.B. 736; 84 L.T. 670; 50 W.R. 8; 17 T.L.R. 544; 8 Mans. 259, C.A.
- [3] *Ex parte Vine. In re Wilson*: (1878), 8 Ch. D. 364, 366-367; 47 L.J. Bcy. 116; 38 L.T. 730; 26 W.R. 582, C.A.
- [4] *Brunsdon v. Humphrey*: (1884), 14 Q.B.D. 141; 53 L.J.Q.B. 476; 51 L.T. 529; 49 J.P. 4; 32 W.R. 944, C.A.
- [5] *Wilson v. United Counties Bank, Ltd.*: (1920), A.C. 102; 88 L.J.K.B. 1033, H.L.

ב

ג

הערות:

על זכותו של פושט-רגל להגיש תביעות נזיקין בשמו הוא, עיין גם

Salmond on Torts, 13th ed., p. 90; James, General Principles of the Law of Torts, p. 47.

ד

ערעור על החלטת בית-המשפט המחוזי, תל אביב יפו (השופט ע' ירון), מיום 28.12.67, ב-תי"א 2969/67 (המ' 7344/67), לפיה נפסק, כי על המשיב מס' 2 לשחרר את הסך של 12,000 ל"י שהועבר אליו מתוך כספי הפיצויים של המשיב מס' 1, פושט-רגל, מחברת הביטוח "סהר". הערעור נדחה.

ה

המערער טען לעצמו; ד' בר-אל — בשם המשיב מס' 1;
צ' הניג, סגן כונס הנכסים הרשמי — בשם המשיב מס' 2

ו

פסק-דין

השופט ברנזון: ביום 12.12.66 נחבל המשיב הראשון בתאונת דרכים בה היתה מעורבת מכונית שהיתה מבוטחת על-ידי חברת הביטוח "סהר". ביום 3.7.67 הוא הוכרו, לפי בקשתו, כפושט-רגל וניתן נגדו צו קבלת נכסים. ביום 18.7.67 הוא הגיע להסכם פשרה עם חברת הביטוח לפיו התחייבה לשלם לו סכום כולל של 24,500 ל"י כפיצוי על הנזק שנגרם לו כתוצאה מהתאונה. מתוך סכום זה עיכבה החברה תחת ידה 12,000 ל"י שנושי המשיב הראשון הטילו עיקולים עליהן. ולאחר שכונס הנכסים הרשמי — המשיב השני בערעור זה — הודיע לה על קיום צו קבלת הנכסים, היא העבירה לו את הסכום הזה.

"פסקי-דין", כרך כב, חלק שני, תשכ"ח/תשכ"ט-1968

142

השופט ברנזון

המשיב הראשון פנה או לבית-המשפט המחוזי וביקש לצוות על כונס הנכסים הרשמי לשחרר ולמסור לו את הסכום של 12,000 ל"י. בית-המשפט נענה לו ונתן לו את מבוקשו. המערער, שהוא הנאמן בפשיטת-הרגל של המשיב הראשון, חולק על כך, וכונס הנכסים הרשמי תומך בו.

השאלות שאלה מעוררים הן כדלקמן:

- א (1) האם זכותו של פושט-רגל להיות תובע על עוולה, לפי סעיף 21 לפקודת הנוזיקין [נוסח חדש], משתרעת גם על כספי הפסק?
- ב (2) תביעת נוזיקין בגין נזקי גוף, האם היא בגדר תביעה לפיצוי על "נזק ממון לנכסי פושט-רגל" העוברת לנאמן, כאמור בסעיף 21 (1) לפקודה, או שזו תביעה אישית של פושט-הרגל שאינה עוברת לנאמן?
- ג (3) האם ניתן לפצל זכות תביעה כזו ולהעביר לנאמן החלק שמתייחס להפסד ממון ולהשאיר בידי פושט-הרגל את החלק המתייחס לסבל אישי?
- ג התשובות תלויות בפירוש שיש לתת לסעיף 21 הנ"ל, אשר זו לשונו בנוסח החדש של פקודת הנוזיקין:

"על-אף האמור בפקודת פשיטת הרגל, 1936, יכול פושט רגל להיות תובע ונתבע על עוולה, אך לא תוגש תובענה על עוולה לזכותם של נכסי פושט רגל או להזבתם; ואולם —

- ד (1) הזכות לתבוע על עוולה שגרמה נזק ממון לנכסי פושט רגל תעבור לידי הנאמן או תמומש בידי;

ה הטענה הראשונה היא, כי סעיף זה דן אך ורק בזכות תביעה ואין להרחיב תחולתו על הכסף המתקבל מהפעלת הזכות. פירות התביעה, נאמר, עוברים לנאמן כמו כל נכסיו האחרים של פושט-הרגל לפי סעיף 37 לפקודת פשיטת הרגל.

אין בידי לקבל את הטענה. הכלל הוא שביטויים המופיעים בפקודת הנוזיקין יש לפרשם, ככל האפשר, כמשמעות הנודעת להם במשפט האנגלי. עיון בפסקי-הדין האנגרי ליים בסוגיה זו מלמד כי השופטים האנגליים השתמשו במונחים כמו "זכות תביעה" (right in action) או "זכות לתבוע ולהיתבע" (right to sue and be sued) תוך הנחה ברורה שהם כוללים את הזכות לפירות התביעה. ראה, (1), (1849), *Beckham v. Drake*; (2), (1901), *Rose v. Buckett*; אך טבעי הוא, לכן, שפקודת הנוזיקין שלנו, שבדרך כלל אינה אלא גיבוש של הלכות המשפט המקובל, כשהיא משתמשת באותן מטבעות לשון, מתכוונת לאותה משמעות שיש להן במשפט האנגלי; וכך גם נאמר במפורש בסעיף 1 של פקודת הנוזיקין. בפסקי-הדין המנחה בענין, (3), (1878), *Ex parte Vine. In Re Wilson*; טען בא-כוח המערער להבחנה בין זכות התביעה לבין הפיצויים ששולמו על-פיה, ובית-המשפט דחה את הטענה בשתי ידיים. אחרי שפושט-הרגל זכה בתביעת פיצויים על הוצאת

השופט ברנזון

שם רע, ביקש הנאמן מבית-המשפט לצוות על תשלום הסכום לו — לטובת הנושים. אמר השופט James בבית-המשפט לערעורים, שם, (3), ב"ע' 366—367:

„אני מאמין כי מעולם במהלך ניהול פשיטת-הרגל לא ניתן צו כצו המבוקש עתה, היינו — צו לעכב את הפיצויים המגיעים בעד עוול אישי שנעשה לפושטת-הרגל.... או למנוע ממנו, אם כבר הגיעו לידי, מלהשתמש בהם לקיומו ולקיום משפחתו.“

הטענה, כפי שראינו, אין לה אחיזה בחוק, והיא גם אינה מתקבלת על הדעת. באם פירות התביעה שייכים לנאמן, מה טעם יש להשאיר את זכות התביעה בידי פושטת-הרגל? באין לו ענין במימוש הזכות מדוע יפעילנה? מה קל יהיה לו לומר: „גם לי גם לך לא יהיה“ והזכות תישאר כאבן שאין לה הופכין. מה הועיל איפוא המחוקק בתקנתו? לא זו בלבד שלא הועיל, אלא שקילקל, כי הזכות עלולה להישאר בלתי מנוצלת. המזיק יהיה נשכר ופושטת-הרגל והנושים גם יחד ייצאו בידיים ריקות.

הזכות הכפולה הניתנת לנאמן בפיסקה (1) של הסעיף היא לתבוע על עוולה שגרמה נזק ממון לנכסי פושטת-הרגל, ובאם הזכות הפכה לנכס — לממשה. לפי ההגדרות שבסעיף 2 לפקודה „נזק ממון“ פירושו — „הפסד או הוצאה ממשיים הניתנים לשומה בכסף ואפשר למסור עליהם פרטים“; ו„נכס“ כולל מקרקעין ומיטלטלין.

נשאלת איפוא השאלה אם תביעת נזיקין על נזקי גוף, הכוללת תביעת פיצוי לא רק על כאב וסבל אלא גם על הוצאות ממשיות כמו הוצאות רפואיות ועל הפסד השתכרות, היא ממין התביעה העוברת לנאמן, כולה או מקצתה. לדעתי, התשובה היא שלילית, והדבר עולה בפשטות מלשון הסעיף ומשמעות הביטויים המופיעים בו. המונח נכס בפקודת הניזקין משמעותו הרבה יותר מצומצמת ממשמעותו בפקודת פשיטת הרגל. כאמור, מה שעובר לנאמן הוא נזק ממון שנגרם לנכסי פושטת-הרגל, כלומר — למקרקעין ולמיטלטלין, ולא לגופו. הפסיקה האנגלית, אשר ללא ספק שימשה יסוד להוראה הנדונה, תומכת בדעה זו בלשון שאינה משתמעת לשתי פנים. בפסקי-הדין של הרוב במשפט המנחה הנ"ל, (1), Beckham v. Drake חוזרת ונשנית הדעה, בנוסחאות שונות, כי זכות תביעה על נזק שנגרם לגופו של פושטת-הרגל היא זכות אישית שאינה עוברת לנאמן. לדוגמה: בין הענינים בעלי אופי אישי שאינם עוברים לנאמן, מונה השופט Erie שם, (1), ב"ע' 1223, „נזק לגוף על-ידי רשלנות“ והשופט Maule מוסיף ואומר, ב"ע' 1228: „אין כל ספק כי הזכות לתבוע על נזק לגופו, לשמו הטוב או לרגשותיו של פושטת-הרגל אינה עוברת לנאמן.“

לבסוף, ענין פיצולה של זכות התביעה, שכונס הנכסים הרשמי טוען לו. לדעתו, מן הראוי לפחות להבדיל בין ראשי הנזק ולקבוע כי רק הסכום המגיע בגין כאב וסבל שייך לפושטת-הרגל, משום שהנושים אינם צריכים להיבנות מסבלו כקרובן תאונה. אך הדין צריך להיות שונה לגבי שאר סעיפי הפיצוי שיש בהם הפסד ממון, כמו הוצאות רפואי

השופט ברנזון

והפסד השתכרות. מה שהוציא פושטת-הרגל על ריפוי הוציא מכספי הנושים, והפיצוי על אבדן כושר עבודה כמוהו כשכר שעליו הוא מפוצה. מה שכר זה היה שייך לנאמן מכוח סעיף 37 (א) לפקודת פשיטת הרגל והנאמן היה צריך להקציב לו סכום כסף מתאים למחיתו ולמחית בני ביתו, כאמור בסעיף 55 של הפקודה, כך הפיצוי על הפסד השכר צריך לעבור לנאמן לזכות הנושים; ואם אין לפושטת-הרגל אמצעי מחיה — יבוא על סיפוקו על-ידי הקצבה מתאימה מתוך הנכסים שבפשיטת-הרגל.

לדעתי, הדבר איננו כך, אף שהטענה אינה נטולת הגיון. מנוסת הסעיף עולה ברורות כי המחוקק העביר לנאמן רק זכות תביעה על עוולה הגורמת נזק ממון לרכוש. משמע, שדמי נזק מכל סוג שהוא המגיעים בשל עוולה הגורמת נזק לגוף אינם עוברים לנאמן ונשארים בידי פושטת-הרגל. גורם אותו מעשה נזיקין נזק לגוף ולרכוש גם יחד, נוצרות שתי עילות תביעה נפרדות, שניתן לתבוע כל אחת מהן לחוד. במקרה כזה, פסקו בתי-המשפט באנגליה, עילת התביעה בשל נזקי הגוף גשורת בידי פושטת-הרגל הניזק ועילת התביעה בשל נזקי הרכוש עוברת לנאמן, והם יכולים לתבוע כל אחד את שלו בנפרד או ביחד.

Brunsdon v. Humphrey; (1884), (4);

Wilson v. United Counties Bank, Ltd.; (1920), (5).

מעולם לא הוחלט שעילת תביעה אחת בשל נזק לגוף ניתנת לחלוקה בין פושטת-הרגל והנאמן, ואין אני רואה אפשרות וצורך לחדש הלכה בכיוון זה. באנגליה הוזכרה השאלה במשפט, *Rose v. Buckett*, (2) ובמשפטים אחרים, אך לא הוכרעה. אצלנו, אינני מוצא דבר בלשון הסעיף הנדון בפקודת הנויקין שיצדיק סטייה מהכלל הגדול שהסעדים השונים שניתן לתבועם בשל עילת תביעה אינם ניתנים לפיצול, ורק ברשות בית-המשפט מותר לתבוע להימנע מלתבוע סעד מן הסעדים שהוא זכאי להם, אחרת הוא מחמיץ את האפשרות לתבוע שנית. ראה תקנות 44, 46 לתקנות סדר הדין האזרחי, תשכ"ג-1963.

בסוף פסק-דינו העיר בית-המשפט, כנראה מיומנה, כי בנוגע לשימוש בסכום הפיצויים ניתן להפעיל את סמכות בית-המשפט לפי סעיף 49 (2) לפקודת פשיטת הרגל המאפשר לו להתחיל על הפרשת חלק ממנו, שאינו דרוש למחיתו של פושטת-הרגל ולמחית בני ביתו, לטובת הנושים.

באיי-כוח הצדדים מאוחדים בדעתם כי סעיף זה אינו ענין לכאן. מדובר בו על משכורת או הבנסה מכל מקור שהוא, פרט לממשלת ישראל, וכן על מחצית משכורת, קיצבה או פיצוי המוענקים מטעם ממשלת ישראל, ולא על סכומים אחרים המגיעים לידי פושטת-הרגל. פיצויים המתקבלים על-ידו בתביעת נזיקין שייכים לו ולו בלבד, ואין לעשות בהם כל שימוש לטובת הנושים בפשיטת-הרגל. הערתו הנ"ל של בית-המשפט המחוזי אינה איפוא במקומה, ויש למחקה מפסק-הדין.

בנתון לכך, יש לדחות את הערעור. על המערער לשלם למשיב הראשון, מתוך כספי פשיטת-הרגל, את הוצאותיו בערעור בסכום כולל של 750 ל"י.

מ"מ הנשיא (זילברג): אני מסכים.

רשפט כחן

השופט כהן: בין טעמיו של כונס הנכסים הרשמי לטענתו שאין פושט-הרגל זכאי לעכב תחת ידו את סכום הפיצויים שקיבל מאת חברת הביטוח, מצינו גם טעם זה, שיש בין נושי המשיב כאלה שעזרו לו ונתנו לו כספים בהנחה שזכותם לקבל חזרה את הוצאותיהם מובטחת על-פי הוראות החוק, הוא החוק לתיקון דיני הנוזיקין האזרחיים (הטבת נזקי גוף), תשכ"ד-1964. וכל כך למה, שלאחר שהמשיב יקבל כספי הפיצויים לידיה, יהא בכך כדי להבריחם מן הנושים הללו, אפילו יוכלו להוכיח את החובות המגיעים להם בפשיטת-הרגל.

המשיב עצמו מכחיש בטענותיו לפנינו את העובדה שנטענה על-ידי כונס הנכסים הרשמי, אך לגופה של השאלה המשפטית טוען הוא, שהתשלום אשר חברת הביטוח — העומדת לענין זה בנעליו של המזיק — שילמה לידי פושט-הרגל, אין בו כדי למנוע תביעה של כל מי הזכאי לתבוע לפי החוק לתיקון דיני הנוזיקין האזרחיים (הטבת נזקי גוף), תשכ"ד-1964. לא זו בלבד אלא הוא חתם, לדבריו, על התחייבות לחברת הביטוח שהוא ישפה אותה מכל תביעה שעוד תוגש נגדה אם תוגש על-ידי מישהו אחר.

אילו נכונה היתה טענתו של כונס הנכסים הרשמי, התוצאה היתה שכסף הפיצויים היה נכנס לנכסים שבפשיטת-הרגל; שהרי אין חולקין על כך שהפשרה שנעשתה בין פושט-הרגל לבין חברת הביטוח בדין נעשתה ושיש בכסף הפיצויים אשר חברת הביטוח הסכימה לשלם, כדי סילוק הנזק אשר פושט-הרגל זכאי לתבעו. כיון שכך, אמנם לא יוכלו עוד „המטיבים“ לתבוע את הטבתם מן המזיק, שהרי לפי סעיף 2 לחוק האמור חייב המזיק לשלם הטבה כזאת רק „עד כדי סכום שהמזיק היה חייב למוטב על-פי כל דין בשל גרימת נזק הגוף“, וכל אשר המזיק היה חייב למוטב על-פי דין, הוא כבר פרע לידי. אלא גם מן הנאמן בפשיטת-הרגל אין המטיבים יכולים לתבוע הטבתם: ספק גדול הוא בעיני אם אפילו יוכלו להוכיח הטבה זו בפשיטת-הרגל, שהרי אין הטבה — כמש-מעוה בסעיף 4 לחוק — צריכה להיות בגדר „חוב“ (ראה סעיף 30 (3) לפקודת פשיטת הרגל, 1936), ועל-כך-פנים לא יקבלו יותר מאשר דיווידנד בפשיטת-הרגל.

דוקא לשם קיום רצונו של המחוקק, כפי שהוא בא לידי ביטוי בחוק האמור, נראה לי שכשם שהמזיק חייב לשלם למטיבים במישרין, כן הוא חייב לשלם לניזק במישרין — כך שלא הניזק ולא המטיבים ייגרע חלקם בהליכי פשיטת-הרגל. פושט-הרגל אשר מטיבים הטיבו לו את נזקו, יוכל להפנותם אל המזיק לפי החוק האמור, בלא לחשוש שהנאמן בפשיטת-הרגל יוכל לשים ידו על כסף הפיצויים ולמנוע מאת המטיבים להיפרע מתוכו במלוא סכום הטבתם; ואין צריך לאמור שפושט-הרגל רשאי להתוויר מתוך הפיצויים שקיבל לידיו כאמור, את מלוא ההטבות שקיבל ממטיביו.

בכל יתר הדברים שהתעוררו בערעור זה, אין לי מה להוסיף על טעמיו ומסקנותיו של חברי הנכבד, השופט ברנזון.

התוצאה היא כאמור בפסק-דינו של השופט ברנזון.

ניתן היום, כ"א בסיון תשכ"ח (17.6.1968).